



SÜDALINNA KULTUURIKESKUS

Tartu linna ettepanek
Riigikogu kultuurikomisjonile
riiklikult tähtsa kultuuriobjekti osas

August 2020



Südalinna kultuurikeskus vastab kõigile riiklikult tähtsa kultuuriobjekti ootustele.

Südalinna kultuurikeskus...

...on oluline kogu Eesti kultuurile, sest ka Lõuna-Eestisse tekivad tingimused maailmatasemel kultuuritippude võõrustamiseks ning see on esimene suur kultuurirajatis, mille eesmärk on erinevad põlvkonnad, kogukonnad ja kunstivaldkonnad ühe katuse alla kokku tuua.

...aitab kaasa Eesti kultuuri, sealhulgas rahvuskultuuri järjepidevuse tagamisele, sest tekib võimalus eksponeerida Tartu Kunstimuuseumi kultuuriväärtuslikke kogusid ning oluline on ka külastajate arvu suur tõus nii raamatukogus, muuseumis kui keskuses laiemalt, sest kultuuri järjepidevus on seda kindlamatel alustel, mida rohkem on sellest osasaajaid.

...aitab kaasa kultuurivaldkonna terviklikule arengule, sest sellest kujuneb kultuurikeskne ning kunstivaldkondade piire ületav avalik ruum otse Tartu südames, mis loob laiapõhjalised võimalused kultuuriinnovatsioonideks ja tekitab valdkonda juurde töökohti.

...soodustab kultuurivaldkondade vahelist koostööd, sest erinevate valdkondade, organisatsioonide ja loojate vaheline sünergia on terve südalinna kultuurikeskuse idee keskne tuum.

...on regionaalselt oluline, sest läbi täiesti uute kultuurivaldkonna võimaluste toimib südalinna kultuurikeskus mitte vaid tõmbekeskusena, vaid ka tõukekeskusena Lõuna-Eestisse.

...suurendab märkimisväärselt kultuurist osasaajate hulka, sest uus keskus kogub üle 800 000 külastuse aastas. Tuginedes nii KUMU kui mitmete teiste asutuste kogemusele, suureneb muuseumi külastuste arv 6-10 korda ning raamatukogu külastused kahekordistuvad.

Südalinna kultuurikeskus

Südalinna kultuurikeskusest saab kõigile linnaelanikele ja Tartu külalistele mõeldud kultuuriga sisustatud kvaliteetne avalik ruum Tartu südames – vanalinna ja n-ö uue keskuse vahelisel alal.

Uue keskuse peamised funktsioonid:

- Kaasaegsed tingimused Tartu Kunstimuuseumile, mis loovad võimalusi võõrustada maailmatasemel külalishäidusi Lõuna-Eestis ning eksponeerida kogudes peituvaid Eesti kunsti tippteoseid, mille väljapanekuks täna tingimused puuduvad.
- Kaasaegsed võimalused Tartu Linnaraamatukogule, kus täiesti uudse väärtusena on loodud piiramatute võimalustega suuremad ja väiksemad ruumid huvihariduse, elukestva õppe ja seltsitegevuse jaoks.
- Sündmusruumide kompleks, kus keskse tähtsusega on kuni 500 istekohaga *black-box* tüüpi multifunktsionaalne saal kõikvõimalikele muusikasündmustele, konverentsidele ja etenduskunstidele.
- Südalinna kultuurikeskus oma funktsioonide ja eri valdkondade katvusega loob uusi töökohti ning sobivaid võimalusi nii valdkondadevaheliste kultuuriinovatsioonide kui ka hoone funktsioone toetava ettevõtluse tekkeks. Tartu Ülikooli Delta keskuse kogemus näitab, et nõudlus pindadele, mis loovad võimalused valdkonnapõhiseks sünergiaks, on piirkonnas väga suur.

Kultuurikeskuse suurim väärtus on piiramatud võimalused nii tegijatele kui osasaajatele: olla üksi ja süveneda, veeta vaba aega, osaleda kollektiivselt, kohtuda, otsida inspiratsiooni, koondada mõtteid.

Südalinna kultuurikeskus

Vaata südalinna kultuurikeskust tutvustavat videot.



Südalinna kultuurikeskus jääb tervikuna kureerituks ja oma tegevuses pidevalt kunstivaldkondade piire ületavaks. Ühes hoone enda arhitektuuriväärtusega saavad kaetud sisuliselt kõik kunstivaldkonnad: kirjandus, kultuuripärand, kujutav kunst, etenduskunstid, arhitektuur, disain, muusika, filmikunst ja loomemajandusega kaasnev ettevõtlus laiemalt. Kultuurikeskus on strateegiliselt olulise objektina välja toodud ka Tartumaa arengustrateegias 2040.

Südalinna kultuurikeskusel on kolm suurt väärtust. See on...

...kultuurikeskus, mille eesmärk on erinevate kunstivaldkondade ning pärandi ja tänapäeva kokku toomine.

...ühekorraga üle-eestiline tõmbekeskus ja tõukekeskus Lõuna-Eestisse.

...Eesti esimene linnasüda, mille keskmes on kultuur ja kogukonnad.

Kliimapositiivne puidust hoone

Südalinna kultuurikeskust ja seda ümbritsevat rajades on eesmärgiks kliimapositiivsus.

On selge, et kestliku tuleviku poole liikudes tuleb teha olulisi mõttemuutusi igas valdkonnas. Uued sihid ei saa arvestada vanade väärtushinnangutega ning kesksel kohal peab olema keskkonnasõbralik mõtlemine. Ehitussektor moodustab täna ligi poole kõigist CO₂ emissioonidest. Selle muutmiseks tuleb uute

hoonete puhul juba disainifaasis mõelda kriitiliselt, millest ja kuidas ehitatakse.

Eesmärgiga luua kliimaneutraalne või suisa kliimapositiivne linnasüda kavatseme südalinna kultuurikeskuse ehitada kestlikult toodetud puitmaterjalidest ning püstitame juba arhitektuurivõistluse fookusesse nutikate ehituslahenduste kasutamise ja loodus- ning tehiskeskkonna integreerimise.

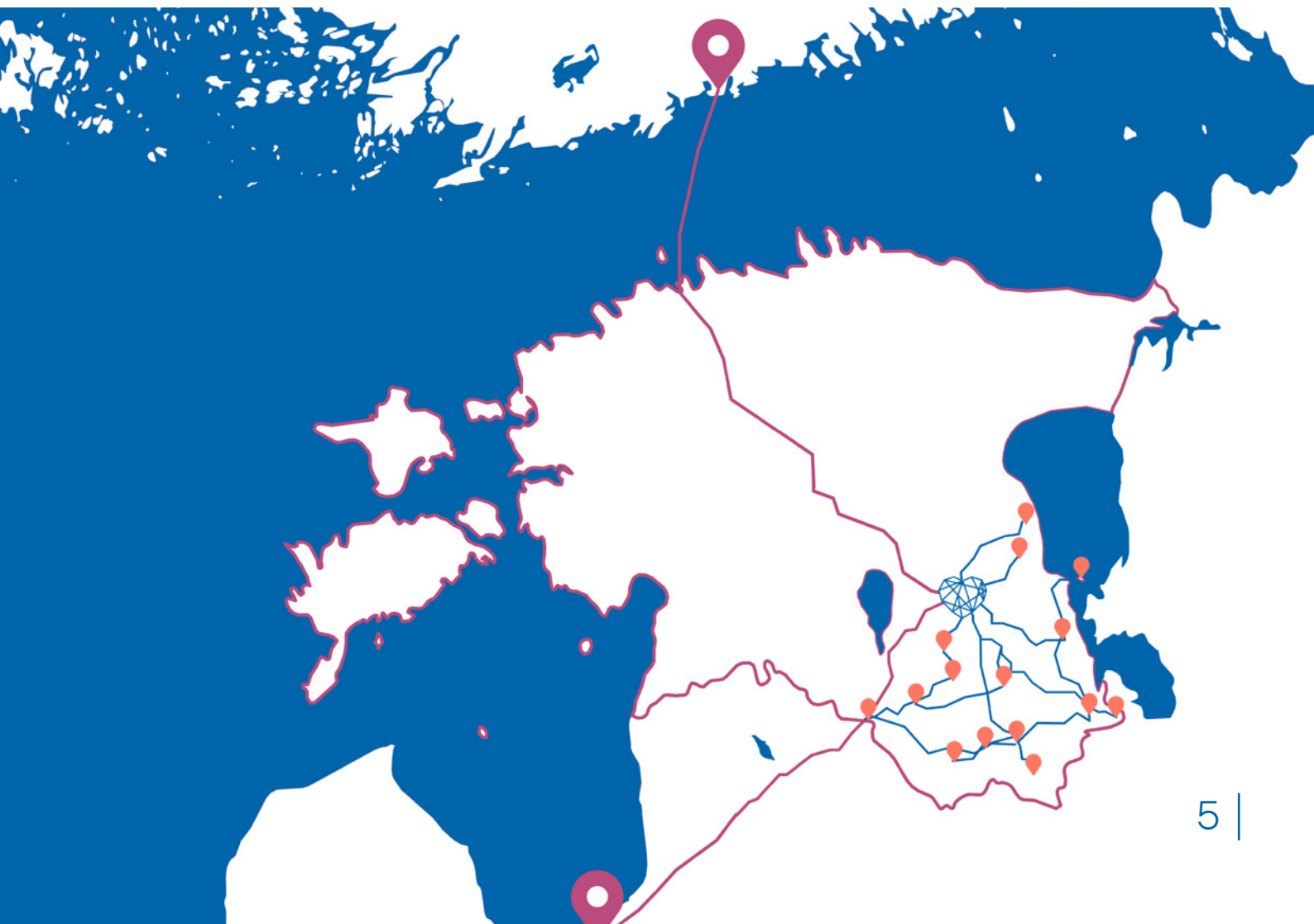
Üle-eestiline tõmbekeskus ja tõukekeskus Lõuna-Eestisse

Tallinn on harjunud võõrustama maailmatasemel kultuurisündmusi, kuid Tartu ja Lõuna-Eesti väärivad neid samuti. Paraku puuduvad täna selleks mitmes valdkonnas kaasaegsed tingimused ning just selle takistuse südalinna kultuurikeskus lahendab.

Tekivad võimalused võõrustada maailmatasemel kunsti ning paranevad tingimused rahvusvaheliste teatri- ja muusikasündmuste ning konverentside korraldamiseks. Sellest kujuneb välja kultuuri- ja turismivärv Lõuna-Eestisse, mis tutvustab lisaks Tartu elujõule ka kogu ülejäänud Lõuna-Eestit tema ainulaadsuses.

„Eesti turism ei püsi ainult Tallinnal, vaid kasv saab toimuda just eriilmeliste, hästitoimiva koostööga piirkondade arvelt, mis on suutelised pakkuma külastajale pidevalt uusi kogemusi ja emotsioone, seetõttu toetab EAS väga kõiki sedasorti laiema piirkondliku mõjuga algatusi.“

Liina Maria Lepik, EAS Turismiarenduskeskuse juhataja



Üle-eestiline tõmbekeskus ja tõukekeskus Lõuna-Eestisse

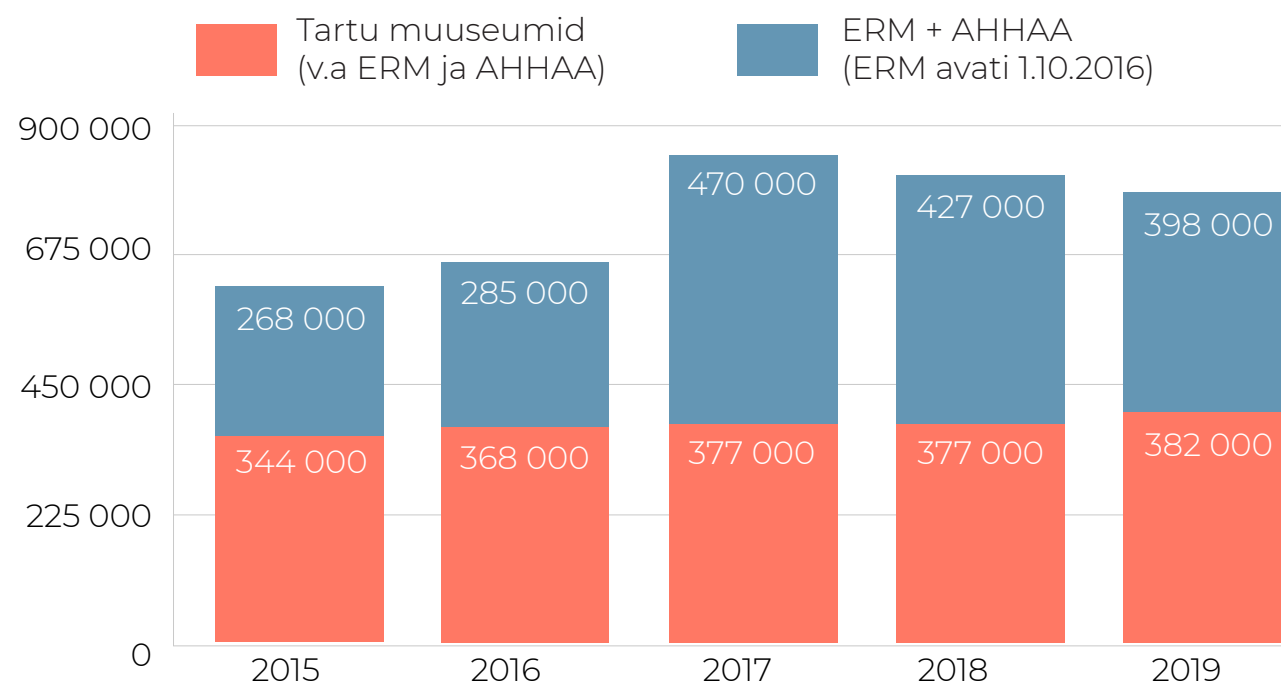
1 + 1 = 6

Euroopa kultuuripealinnaks 2024 kandideerimine ja Lõuna-Eesti turismiklastri loomine on koostöö Lõuna-Eesti kuue maakonna vahel nii kultuuri kui ka turismi vallas viinud uuele tasemele. Mõistetakse hästi, et silmapaistvaid terviklahendusi ja suuremat lisaväärtust suudetakse pakkuda just ühtse piirkonnana. Südalinna kultuurikeskus loob sellele kiiresti arenevale koostööle ka füüsilise ruumi, mis toimib nii üle-eestilise tõmbekeskusena kui ka tõukekeskusena Lõuna-Eestisse.

Kus on, sinna tuleb juurde

Tartu on juba tänaseks hetkeks kõige enam tuntud just kultuuriturismi sihtkohana ning toimib väravana Lõuna-Eestisse. Kogemus mujalt maailmast näitab, et sarnaste põhimõtete järgi ehitatud keskused on suurendanud raamatukogude külastatavust kaks korda ning kunstimuuseumite külastatavust suisa kümme korda. Lisaks suurenevad külastuste arvud ka teistes, uute keskuste lähedal asuvates muuseumites. Seda kinnitab ka Tartu muuseumite statistika enne ja pärast ERMi avamist, mis tõestab, et uus kultuuriobjekt piirkonnas ei tõmba külastajaid teiste arvelt, vaid kokkuvõttes võidavad kõik.

Külastajate arv Tartu muuseumites





Kultuurikeskus, mis toob kokku erinevad kunstivaldkonnad, kultuuripärandi ja tänapäeva

Vastavalt 2020. aasta kevadel tehtud Lõuna-Eesti kultuurikorraldajate uuringule peab 95% vastanutest väga oluliseks koostöö tihendamist kogu Lõuna-Eestis.

Südalinna kultuurikeskus on vastus neile ootustele, sest loob terve Lõuna-Eesti jaoks nüüdisaegse ja atraktiivse keskkonna, mis võimaldab sündida erinevatel koostöödel. Keskus jätkab seda tööd Lõuna-Eesti kultuurivaldkonna koostöö arendamisel, mida täna veab sihtasutus Tartu 2024.

Tartu elanike ja külaliste jaoks tähendab see laiemat valikut uusi ja ambitsioonikaid kultuuriüritusi. Analooogsed keskused mujal (näiteks Rozet keskus Arnhemis ja Fries Museumi uus hoone Leeuwardenis) tõestavad, et erinevate kunstivaldkondade toomine ühte hoonesse muudab „lävepaku“, mis inimesel kultuurist osa saamiseks ületada tuleb, tavapärasest madalamaks ja suurendab huvi ka teiste valdkondade vastu, millega varasem kokkupuude väiksem on olnud. Erinevate valdkondade koostöö võimaldab käsitleda teemasid laiemalt ja põnevamalt – kunstinäitust täiendab näiteks temaatiline filmiprogramm, lugemissoovitused, etendused jne.

Üheskoos toimimisest sünnib seega silmnähtavat kasu nii publiku, loojate kui ka asutuste endi jaoks. Südalinna kultuurikeskus loob erinevate koostööprojektide publiku ette toomiseks suurepäraseid füüsilised tingimused, mis täna Lõuna-Eestis sellisel kujul puuduvad.

Silmapaistvaid kultuuriobjekte on Eestis mitmeid, kuid südalinna kultuurikeskus on esimene, mille keskseks ideeks on erinevate kunstivaldkondade ning tänapäeva ja kultuuripärandi kokku toomine.

Sarnaste keskuste kogemus mujal maailmas näitab, et edukaks osutumiseks tuleb luua ühine ja terviklik visioon keskuse eesmärkidest ning vastata, kuidas iga seal tegutsev asutus sellesse panustab. Nii sünnib sünergia ning üheskoos tegutsedes pole vaja teha ebavajalikke kompromisse kvaliteedi osas.

Seetõttu ei planeeritagi uut keskust Tartus kui lihtsalt kaasaegseid ruume raamatukogule, kunstimuuseumile ja *black-box* saalile, vaid kui terviklikult kureeritud keskust. Juba idee tasandil on see kogu lähenemise tuum ning rohkem koostööd, terviklikku arengut ja koostegemise kunste on lihtsalt möödapääsmatu.



Keskuse eesmärk on eksponeerida vääriliselt Pallase kunstipärandit ja Lutsu raamatukogu kirjandusvaramut, kuid teha seda sellisel viisil ja keskkonnas, mis tänaseid loojaid uusi kultuuriväärtusi looma inspireerib.

Kesklinna pargiga ühendatud kultuurikeskus saab olema Eesti esimene linnasüda, mille keskmes on kunstid, kultuur ja kogukonnad. Koos ümbritseva roheala ning üle Vabaduse puiestee laiuva Emajõe kaldaga, mis kõik arhitektuurse lahenduse abil tervikuks sulanduvad, kujuneb sellest külalishake ja läbimõeldud avalik ruum. Eesmärgiks on kujundada keskkond, kuhu kõik on oodatud – uudistama, kohtuma, tööd tegema või niisama olema.

Tartu Kunstimuuseum

Tartu Kunstimuuseumi asutas 1940. aastal Pallase kunstiühing ning see kannab olulist rolli kogu Eesti kultuuripärandi talletaja, uurija ja arendajana. Et Tartusse loodi toona kunstimuuseum, pole juhus – just Tartus pandi alus kunstiharidusele Eestis ning linn on tänaseni oluline kunstikeskus. Aastal 1803 avati Tartu Ülikooli joonistuskool ning 1919. aastal Pallase kunstikool, mis oli esimene kunstialast kõrgharidust pakkuv asutus Eestis. Toonase Pallase esimene direktor oli maalikunstnik Konrad Mägi ning õppeasutusest said tuule tiibadesse teiste hulgas ka Eduard Wiiralt, Karin Luts ja Elmar Kits.

Muuseumi erakordselt väärtuslik kunstikogu koosneb enam kui 20 000 unikaalsest autoriteosest, mille hulgas on üle 4000 maali, üle 1600 skulptuuri ning üle 200 kaasaegse kunsti teose. Lisaks on Tartu Kunstimuuseumil Lõuna-Eesti suurim kunstiraamatute kogu (üle 28 000 säiliku). Sisult ja kvaliteedilt on Tartu Kunstimuuseumi kunstikogu võrdväärne Eesti Kunstimuuseumi koguga. Erinevus seisneb vaid mahus.

Tartu Kunstimuuseum on üks väheseid Eesti kunstiasutusi väljaspool Tallinna, mis suudab aastaringselt pakkuda kureeritud, kvaliteetset ja mitmekesist näituseprogrammi, sellega kaasnevat publiku- ja haridusprogrammi ning uurimis- ja näitustegevusega seotud trükiste kirjastamist. Tartu Kunstimuuseumi järjepideva aktiivse tööta ei oleks Eesti kunstilugu selline, millisena seda täna tunneme.

Tartu Kunstimuuseum on ihanud uut ja korralikku hoonet alates selle asutamisest 80 aastat tagasi. Probleemid on praktilised: 18. sajandil elumajaks projekteeritud galeriimaja ei vasta kunsti näitamiseks vajalikele kliimatingimustele, ei ole sobilik eakatele ega erivajadustega inimestele, puuduvad õigetele kliima- ning turvanõetele vastavad pakke- ja hoiuruumid ning laadimisala.

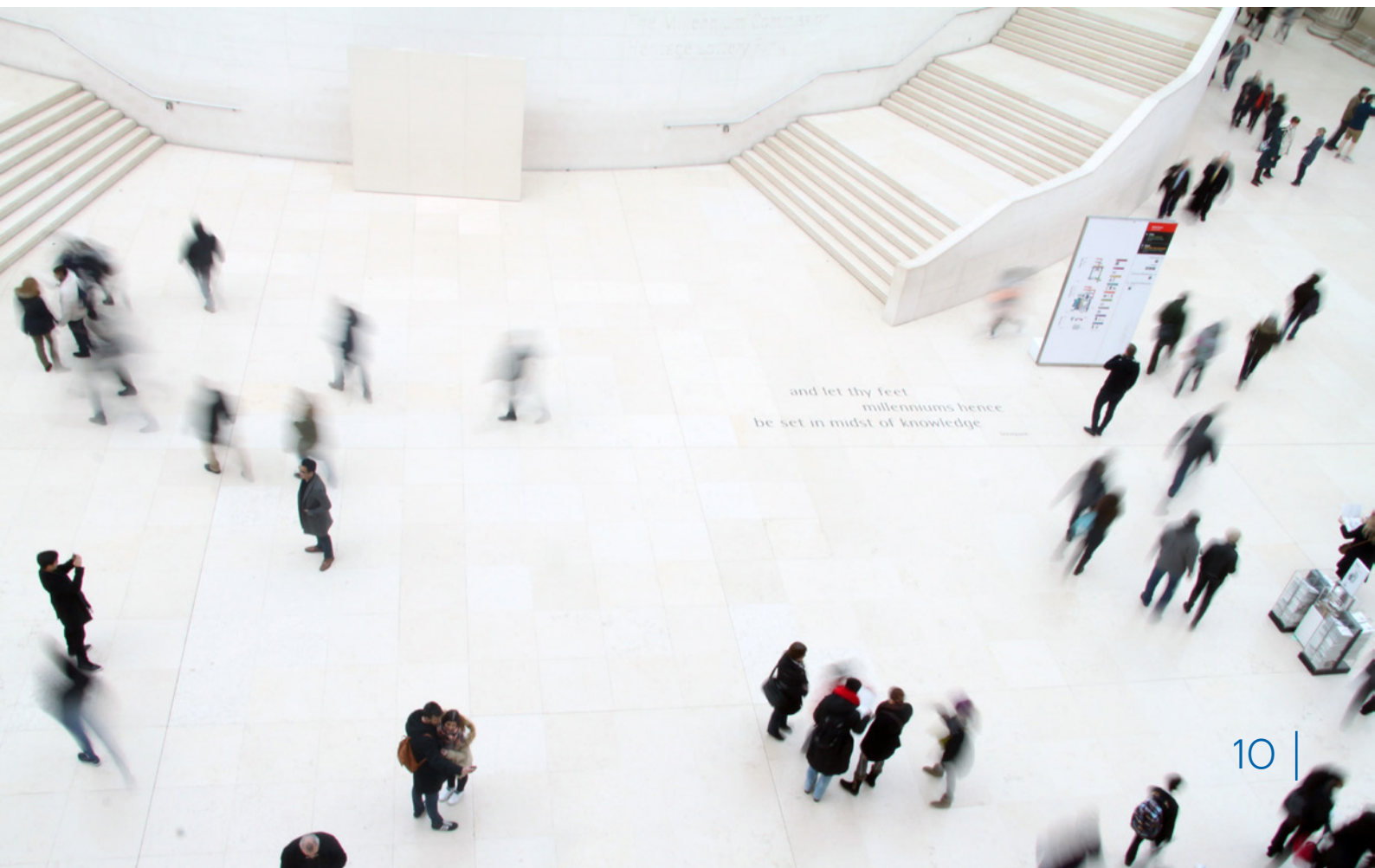


Vähene galeriipind ja ebasobiv kliima ei võimalda luua püsiekspositsiooni ega eksponeerida välismaist kunstiklassikat. Samuti ei ole võimalik näidata suuremõõdulisi teoseid (sealhulgas mitmeid muuseumi kogusse kuuluvaid maale või skulptuure), sest need lihtsalt ei mahu trepist üles. Muuseumi töötajate kontoriruumid laienevad ruumikitsikuse tõttu raamatukogusse, mistõttu saab uurijatele-lugejatele pakkuda külastusi vaid eelneval kokkuleppel.

Uued ruumid südalinna kultuurikeskuses lahendaksid kõik need kitsaskohad. Tegelikkuseks saavad püsiekspositsioon ning nõudlikud rahvusvahelised näitused. Lisaks tekib hulgaliselt võimalusi publiku- ja haridusprogrammide sidumiseks ühes raamatukogu ja kavandatava saaliga. Kunsti- ja kirjandusajalugu käivad käsikäes ning üheskoos oleks piiramatu võimalus korraldada põnevaid ühiseid ettevõtmisi.

Tartu Kunstimuuseumi lisanduvad võimalused:

- Tingimused tippnäituste võõrustamiseks
- Võimalus suureks püsiekspositsiooniks
- Suuremad pinnad ja rohkem näitustegevust
- Haridusprogrammid, töötoad ja loengud
- Üritused kunsti keskel
- Eakatele ja erivajadustega inimestele kohane muuseum
- Mitmekesisem publik ning tänase 17 000 külastaja asemel 6 kuni 10 korda enam.



Tartu linnaraamatukogu

1913. aastal asutatud Tartu Linnaraamatukogu on läbi aastakümnete pidanud oma südameasjaks tuua kirjandus ja lugemine igale inimesele käeulatusse. Aastas koguneb linnaraamatukogus ligi 550 000 külastust kokku üle miljoni laenutuskorraga.

21. sajandi raamatukogu – seda eriti UNESCO kirjanduslinna tiitlit kandvas Tartus – on aga üha enam põlvkondade kohtumise ning kunstide ja hariduse põimumispaik. Nüüdisaegne raamatukogu pakub lisaks kirjandusvaramu vahendamisele võimalusi saada uusi teadmisi ja oskusi ning loob sobivad tingimused õppimiseks, töötegemiseks ja lõõgastumiseks.

Kaasaegsed, külaliste ootusi ületavad ruumid südalinna kultuurikeskuses loovad uue keskkonna selle ajakohase muutusega kaasaminekuks.

Pole väheoluline, et pea kolmandik Tartu Linnaraamatukogu lugejaist on väljastpoolt Tartut – nende kaudu ulatub südalinna kultuurikeskuse sünergia ühemõtteliselt ka linnapiiridest kaugemale.

Uued võimalused uues raamatukogus:

- Parim kohtumispaik
- Sündmusruumid
- Ruumid lugemiseks, töötamiseks, niisama olemiseks
- Pillilaenutus
- 3D printimine

Loomulikult on linnaraamatukogu uute ruumide puhul suureks eeskujuks ja õppematerjaliks Helsingi edulugu Oodiga, kus kõik soovitu realiseerunud on. Oodi ja teiste nüüdisaegsete raamatukogude kogemuse põhjal võib julgelt ennustada külastuste kasvu pea kaks korda.

Sündmusruumid

Südalinna kultuurikeskuse eesmärk on luua kogu Lõuna-Eestile uudsete võimalustega kõiki kultuurivaldkondasid toetav keskkond. Selle saavutamiseks moodustab olulise osa sündmusruumide kompleks, mis on avatud erinevatele kultuurikorraldajatele ja täiendab seeläbi Lõuna-Eesti kultuurielu märkimisväärselt. Samal ajal toetavad need ruumid nii kunstimuuseumi kui raamatukoguga seonduvaid tegevusi. Sündmusruumide keskseks osaks on paindliku kasutusega *black-box* saal, mis võimaldab korraldada rohkem üritusi ning oma koha leiavad ka nõudlikumad etendused, kontserdid, konverentsid ja festivalid, mis täna Tartusse ja Lõuna-Eestisse hästi ei mahu.

HeiVäl Consulting on koostanud jaanuaris 2019 Tartu linna kultuuriüritusteks kasutatavate saalide analüüsi, millest selgub, et Tartusse on vaja juurde 400–600-kohalist saali, mis ei konkureeriks olemasolevatega (Eesti Rahva Muuseumis, Vanemuise Sadamateatris ja Tartu Uues Teatris).

Tartu teatrites asuvad suuremad saalid on pidevas kasutuses ja seetõttu on uute kultuuriürituste toomise võimalused piiratud. Samuti tekib uue saali näol mugav kese ka erinevatele festivalidele nii teatri-, muusika- kui filmivaldkonnas (Draama, Jazzkaar, Tallinn Music Week, PÖFF).

Ühelt poolt võimaldab suurem ja erinevatele ettevõtmistele avatud saal tihedamat programmi Lõuna-Eesti kultuurikorraldajatele. Teisalt on oluline ka külalisürituste võõrustamine, sest palju on nenditud, et kui Tartus oleks piisavalt suur kaasaegse tehnikaga saal, tuleks Tartusse tänasest oluliselt rohkem välisartiste, külalisetendusi ja -kontserte. Puudust tuntakse ka võimalusterohkest konverentsipinnast.

Oluline on loomulikult sünergia: paindlikud ruumid loovad suurepärased võimalused koostööks nii südalinna kultuurikeskuses tegutsevatele organisatsioonidele kui ka külalistele Tartust, Lõuna-Eestist ja kaugemalt. Samuti aitab see kokku tuua erinevat publikut, mille tulemusena laieneb ja mitmekesistub iga organisatsiooni küllastajate spekter ja hoone kasutusaeg ja -viis.

Südalinna kultuurikeskuse sündmusruumid

- Kuni 500 istekohaga *black-box* saal hea ligipääsetavusega esimesel korrusel
- Väiksem loengute ja proovisaal
- Väärtfilmi kino
- Kaasnevad tehnilised ja laoruumid
- Ühendatav ülejäänud hoonega suursündmusteks
- Eraldatav muust hoonest sõltumatuteks üritusteks



Maksumus ja tasuvus

Südalinna kultuurikeskuse ruumide pindala suurusjärg on 22 000 m², millele lisandub maa-alune parkla.

Hoonesse on planeeritud ruumid Tartu Kunstimuuseumile, Tartu Linnaraamatukogule, *black-box* stiilis saalile ning ärilised funktsioonid nagu parkimine, toitlustus ning sünergiat täiendav loomemajandus.

Hoone ja väliruumi rajamise prognoositav maksumus on 60 miljonit eurot. Rajamise eelduseks on, et maa-aluse parkimise loomisest, mis tasuvusanalüüside kohaselt on isetasuv, tehakse koostööd erasektoriga.

Tartu Linnavalitsus panustab rajamisse omaosalusega 15 miljonit eurot. Hoone rajamisse kaastakse erasektori investeeringuid suuruses 5 miljonit eurot.

Sõltuvalt hoone lõplikust maksumusest taotleb Tartu linn kultuurikeskuse rajamiseks kuni 40 miljonit eurot toetust.

Keskuse tulemuslikuks töös hoidmiseks luuakse sihtasutus, mille peamised ülesanded on hoone igapäevane majandamine, hoones tegutsevate organisatsioonide ühise tegevuse koordineerimine ning riigisisese ja rahvusvahelise turundustegevuse korraldamine.

Tartu südalinna kultuurikeskuse majandusliku jätkusuutlikkuse hindamiseks on koostatud kaks teineteisest sõltumatut tasuvusanalüüsi: Civitta Eesti AS koostatud „Tartu südalinna kultuurikeskuse tasuvusanalüüs” (valminud aprillis 2020) ning BDA Consulting OÜ koostatud „Tartu südalinna kultuurikeskuse ärimudel” (valminud mais 2020). Mõlemad analüüsid kinnitavad, et hoone rajamine on finantsiliselt jätkusuutlik ning selle igapäevane tegevus ei vaja täiendavat tegevustoetust. Black-box saali planeerimisel on lähtutud Heiväl Consulting OÜ koostatud uuringust „Kultuuriüritusteks kasutatavate saalide analüüs Tartus” ning Tallinna ja Narva Vaba lava rajamise kogemusest. Hoone funktsionaalse terviku ja ruumiprogrammi hindamiseks on koostatud hoone funktsionaalsete osade eskiis (KUU arhitektid). Tegelik hoone paiknemine, funktsionaalne toimimine ja sobivus südalinna lahendatakse rahvusvahelise arhitektuurivõistlusega, mis viiakse läbi aastal 2021.

Keskuses paiknema hakkava linnaraamatukogu tegevust rahastatakse Tartu linna eelarvest.

Prognoositav keskuse külastuste arv on aastas 800 000 kuni üks miljon.

Aastas külastatakse südalinna kultuurikeskust üle 800 000 korra:

- 1500–2000 igapäevast külastust raamatukogus
- 400–600 kunstimuuseumis
- 300–500 sündmusruumides



Ajakava

2018

Kontseptsiooni väljatöötamine, huvigruppide kaasamine

2019

Tasuvusanalüüside, ruumiplaanide ja toimimismudelite koostamine

2020

Idee laiem avalikustamine, rahastuse kindlustamine

2021 kevad

Detailplaneeringu ja eesleskiiside koostamine

2021 suvi

Rahvusvahelise arhitektuurikonkursi ettevalmistamine

2021 sügis ja talv

Arhitektuurikonkursi läbiviimine

2022-2023

Projekteerimine

2024-2027

Ehitushange, ehitamine ja sisustamine

2027

Südalinna kultuurikeskuse avamine